

KUR KORUMALI MEVDAT SİSTEMİ VE YARATTIĞI SORUNLAR

GİRİŞ

Kur Korumalı Türk Lirası Mevduat işlemleri,21.12.2021 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2021/14 Sayılı Türk Lirası Mevduat Ve Katılma Hesaplarına Dönüşümün Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ve Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın 24.12.2021 tarihli Kur Korumalı TL Vadeli Mevduatlara Ve Katılma Hesaplarına İlişkin Uygulama Esasları Hakkında Basın Açıklaması ile uygulamaya başlanmıştır.

Kur korumalı hesaplar iki şekilde açılabilir:

1-Yurt içi yerleşik gerçek kişilerin bankalardaki, yurt içi yerleşik tüzel kişilerin ise 31/12/2021 ile 31/3/2022 tarihleri arasındaki herhangi bir tarihte bankalarda mevcut olan ABD doları, Euro ve İngiliz Sterlini cinsinden döviz tevdiat hesapları ve katılım fonlarının kur korumalı vadeli Türk lirası mevduat veya katılma hesaplarına dönüştürülmesi

2-Kur korumalı TL vadeli Türk lirası mevduat veya katılma hesaplarının açılması.

Her iki durumda da vade sonunda faiz/kar payı tutarı ile döviz kuru getirisi karşılaştırılarak;

• Faiz/kar payı tutarı, döviz kuru getirisinden yüksek ise hesap sahibine faiz/kar payı tutarı ödenmekte,

• Faiz/kar payı tutarı, döviz kuru getirisinden düşük ise faiz ile gerçekleşen kur getirisi arasındaki aradaki fark Hazine ve Merkez Bankası’ndan ödenmektedir.

Kur Korumalı Mevduat hesaplarının faizi, vade sonunda, döviz kurundaki artışın altında kalırsa aradaki fark kur korumalı mevduat sistemine TL üzerinden geçenlerde Hazine, döviz üzerinden geçenlerde ise Merkez Bankası tarafından karşılanmaktadır.

KUR KORUMALI MEVDUAT İŞLEMLERİ YASAL DÜZENLEMELER

21 Aralık 2021: tarihinde Gerçek kişilerin bankalardaki Dolar, Euro, Sterlin cinsinden döviz hesaplarının kur korumalı mevduat sistemine çevrilmesine ilişkin 2021/14 Sayılı Merkez Bankası Tebliği yayımlanmış ve arkasından 22 Aralık 2021:tarihinde Döviz hesapların kur korumalı mevduata dönüşümüne ilişkin Merkez Bankası uygulama talimatı açıklanmıştır.

25.12.2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 4970 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile kur korumalı mevduat hesapları ile döviz tevdiat hesaplarından dönüşüm kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilecek mevduat hesaplarında gelir vergisi stopaj oranı %0 (sıfır) olarak belirlenmiştir.

29 Aralık 2021 tarih ve 2021-65 sayılı Duyuru ile Merkez Bankası, altın cinsinden mevduat hesapları ve katılım fonlarının vadeli Türk lirası mevduat ve katılma hesaplarına dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine destek sağlanmasına karar verilmiş olduğunu duyurmuş ve 31.12.2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5046 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile de stopaj oranı %0 (sıfır) olarak belirlenmiştir.

Merkez Bankası 11.01.2022 tarih ve 2022-03 sayılı Basın duyurusu ile, yurt içi yerleşik tüzel kişilerin döviz ve altın cinsinden mevduat hesapları ve katılım fonlarının vadeli Türk lirası mevduat ve katılma hesaplarına dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine destek sağlanmasına karar verilmiş olduğunu duyurmuş

Uygulama 7351 sayılı Kanun ile 31.12.2023 tarihine kadar uzatılmış ve 7352 sayılı Kanun ile de Kurumlar vergisi mükellefleri ile bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükelleflerinin KKM'ye dönüştüreceği döviz ve altın hesapları nedeniyle oluşan kur/değerleme farkı, faiz/kâr payı ve kur artış desteğinin gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilmesi hüküm altına alınmıştır.

23 Mart 2022 tarihinde yapılan düzenleme ile vade bitiminde TL olarak alınan paranın dövize çevrilmesi halinde binde iki oranındaki banka ve sigorta muamele vergisinden istisna tutulmasına karar verilmiştir.

KUR KORUMALI MEVDUAT HESAPLARINDA TARİHİ GELİŞİM

İlk olarak 1960'larda gündeme gelen Dövizle Çevrilebilir Mevduat, 1967'de uygulanmıştır. Bilindiği gibi o dönemlerde Türkiye'de katı bir kambiyo (sermaye hareketleri) kontrol rejimi uygulamakta ve dövizle işlem sınırlı bir şekilde yapılmakta, yaşanan döviz açığı sorunu nedeni ile yurtdışında çalışan, yaşayan vatandaşlara ve tüzel kişilere yurt içindeki yetkili bankalarda döviz hesabı açma hakkı verilmekte, hesap sahibine dövizli işlem hakkı tanınmasının yanı sıra Hazine adına, kur garantisi de verilmekte idi.

Uygulama, Dövizle Çevrilebilir Mevduat (DÇM), Dövizle Endeksli Mevduat, Hazine Garantili Mevduat olarak adlandırılmıştır. Bu uygulamayla beraber yurtdışından Türkiye'ye belli miktarda döviz girişi sağlanırken, uzun vadede DÇM'lerin kur farkı ödemeleri Hazine'ye yük olmaya, para arzı artışına ve enflasyonun hızlanmasına neden olmaya başladığı değerlendirilerek uygulama sınırlandırılmıştır.

Bununla birlikte 1974'te Kıbrıs Barış Harekatı, döviz talebi basıncı ve "petrol krizi" nin etkilerini iç piyasaya yansıtılmak için DÇM yeniden gündeme alınmıştır.

Yine amaç yabancı ülkelerde yaşayan Türklerin dövizlerini ve yabancı bankaları ülkeye çekmek idi. Ancak 1977 yılının ilk aylarından sonra yeni hesap açılması yavaşlamaya başlayınca Merkez Bankası ve bankalar, eski DÇM'lerin vadesi gelenlerinin paralarını geri ödemede zorlanmaya başlamış, Hazine'nin DÇM ödemelerini yapamaz duruma gelmesi sonrası, sistem 1978 yılında sonlandırılmış ve bu borçlar, 1981 yılından sonra devlet tarafından üstlenilmiştir.

Ekonomi çevrelerinde DÇM, 1980'lerde Türkiye'nin IMF sürecini başlatan aktörlerden biri olarak yorumlanmaktadır.

DÖNÜŞTÜRME İŞLEMİNE TABİ TUTULAN TOPLAM MEVDUAT

Tarihler itibariyle kur korumalı mevduat hesabı tutarları ve dolar karşılıkları aşağıdaki gibidir;

Tarih	Kur Korumalı Mevduat Toplam Hacim (Milyar TL)	TL Bazda Artış (Milyar TL)	Dolar Kuru	Dolar Karşılığı (Milyar Dolar)
12 Ocak	126		13,72	9,18
19 Ocak	150	24	13,57	11,05
04 Şubat	290	140	13,53	21,43
07 Şubat	313	23	13,54	23,12
14 Şubat	369	56	13,53	27,27
18 Şubat	469	100	13,61	34,46
03 Mart	535	66	14,11	37,92
15 Mart	557	22	14,75	37,76
20 Mart	570	13	14,81	38,49
07 Nisan	695	125	14,72	47,21
11 Nisan	728	33	14,71	49,49

1 Ocak itibariyle yurt içinde yerleşik gerçek ve tüzel kişilere ait bankalardaki toplam mevduat 4,9 trilyon lirası olarak kayıtlarda geçmektedir.

Bu mevduatın da yüzde 60'ı döviz cinsinden; tutarı 237 milyar 70 milyon dolar. Firmaların Döviz Tevdiat Hesabında ise 90 milyar dolar bulunmaktadır.

UYGULAMANIN MALİYETİ

1- Doğrudan Maliyetler: Hazine ve Merkez Bankası tarafından yapılan destek ödemeleri, KKM uygulamasının doğrudan maliyetlerini oluşturmaktadır.

Hazine ve Merkez Bankası tarafından yapılan destek ödemeleri KKM uygulamasının doğrudan maliyetlerini oluşturmaktadır.

İkili düzenlemeye göre; yapılacak destek ödemeleri TL'den KKM'a dönüştürülen hesaplarda Hazine tarafından, Döviz cinsinden dönüşümlerde ise Merkez Bankasından karşılanacaktır.

Uygulamanın başladığı 23 Aralık'ta Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından açıklanan 11,64'lük ilk dönüşüm kuru ve ilk 3 aylık vadeli hesaplara ödeme yapılan 23 Mart tarihindeki 14,82'lik dolar kuru göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu dönemde doların artışı yüzde 27 civarında gerçekleşmiştir.

Kur Korumalı Mevduat sahiplerine ilk ödemeler 3 aylık vadenin dolduğu 23 Mart tarihi itibari ile MART ayı içerisinde ödenmeye başlanmıştır.

Nisan ayında açıklanan Mart Ayı Gerçekleşen Merkezi Yönetim Bütçe sonuçlarına göre KKM mudilerine 11.7 Milyar TL destek ödemesi yapıldığı görülmektedir.

2-Alternatif Maliyet: Hesaplara uygulanan vergi istisnaları sebebiyle vazgeçilen vergi gelirleri ise alternatif maliyetleri oluşturmaktadır.

Kur Korumalı Mevduat sistemine katılan her bir 1 milyon Dolar'ın sadece 2021/IV Geçici Vergi kur farkı gelirinde yaratılan kurumlar vergisi avantajı 1.033.550TL'dir.

04 Mart tarihli açıklamaya göre tüzel kişilere ait dövizden çevrilen bakiyenin yaklaşık 230 milyar TL olduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre dövizden dönüşümün Dolar karşılığı yaklaşık 17 milyar Dolar (Ortalama Dolar Kuru 13,60TL olarak alınmıştır.)

Kur Değerleme Farkı Üzerinden Hesaplanan Vergi:

17 milyar Dolar x (12,9775–8,8433) x %25=17,5 Milyar TL dir.

2021/IV Dönem Geçici Vergi Kur Değerleme Farkı Üzerinden Hesaplanan Vergi 17,5Milyar TL, Şubat Ayı Gerçekleşen Bütçe Verilerine Göre Tahsil Edilen Kurum Geçici Vergi: 95 Milyar TL.

Bu durumda Şubat ayında tahsil edeceği verginin yaklaşık %17'sinden vazgeçilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan gelir vergisi stopaj oranları genel olarak;

● TL mevduatlarda:

-6 ay vadeye kadar %5,

- 6-12 ay için %3,
- 1 yıl üzeri %0 olarak

●Döviz mevduatlarında:

- 1 yıla kadar vade için %20,
- 1 yıl üzeri vade için %18 olarak uygulanmaktadır.

Oysa Kur korumalı mevduat işlemlerinde stopaj oranı % 0 (sıfır) olarak uygulanmaktadır.

Kur korumalı mevduatlarda sadece stopaj gelir vergisinden değil, bunun yanında BSMV, kurumlar vergisi ve gelir vergisinden de vazgeçilmektedir.

UYGULAMANIN OLUMLU ETKİLERİ

Kur korumalı mevduat uygulamasının yukarıda sözü edilen maliyetleri yanında olumlu etkilerinden de söz etmek gerekir.

Bilindiği üzere kur korumalı mevduat uygulaması, Aralık 2021 ayında gerçekleşen kur yükselmelerine karşılık olarak:

- Döviz talebi azaltmak ve döviz kurundaki hızlı yükselişi geri çevirmek,
- Bankacılık sistemindeki toplam mevduat ve katılım fonu büyüklüğü içerisinde TL payının artırılmasını sağlamak, amacıyla getirilmiştir.

1. Uygulamanın dövizdeki yükselişe etkisi

Merkez Bankası'nın 2021/Eylül ayından başlayarak yüzde 19'luk politika faizini dört ay içinde 5 puan indirme kararı ile politika faizi yüzde 14'e kadar geriletildi.

Buna karşılık yükselme eğilimi içindeki enflasyon karşısında tasarruf sahiplerinin döviz yönemesi ile Eylül'de 8,4TL olan dolar fiyatı 21Kasım'da 11TL'yi, 20Aralık'ta da 17,5TL'yi bulmuştur.

Kur korumalı mevduat uygulamasının devreye alınması ile birlikte Dolar 11,0 liraya düşmüş ise de 13.50 lira civarında istikrar kazanmıştır.

Aralık ayında yaşanan sürekli yükseliş karşısında Dolar'daki söz konusu düşüş, uygulamanın olumlu etkisi olarak yorumlanmaktadır.

2. Toplam mevduat içindeki yabancı para mevduatının payı

Hazine ve Maliye Bakanlığı 23 Mart tarihli Basın Duyurusunda kur korumalı mevduat uygulaması ile yabancı para mevduatının toplam mevduat içindeki payının 10 puandan fazla azaldığını beyan etmiştir.

3. Tasarruf sahiplerine getirisi

Tasarruf sahiplerinin birikimleri kur hareketliliği karşısında koruma altına alınmıştır.

4. Döviz rezervinde artırıcı etkisi

Dövizden TL mevduata dönüşen miktar kadar Merkez Bankası'nın döviz rezervleri artmıştır.

Vade sonunda ise dönüşüm kuru üzerinden mudilere TL cinsinden ödeme yapılacağından döviz rezervi azalmayacaktır.

5. Atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması

Kur korumalı mevduat ürünleri yastık altı birikimlerin sisteme girmesinde önemli rol oynamakta, dolayısıyla ülkenin yabancı kaynak gereksinimini aşağı yönde etkilemektedir.

6. Yurt dışında yerleşik vatandaşların tasarruflarını Türkiye'de değerlendirme imkanı

Yurt dışında buldukları ülkede düşük faiz ile değerlendirmek durumunda kalan vatandaşların tasarruflarını ülkemizde değerlendirme imkanı sağlanmıştır.

7. Bankacılık sektörüne olumlu etkileri

Tasarruf sahiplerinin birikimlerini kur hareketliliği karşısında koruma altına alan bu ürün, mevduat vadelerinin uzamasına yardımcı bir enstrüman olarak bankacılık sektöründeki mevduat ve vade uyumsuzluğundan kaynaklı riskleri azaltmaktadır. Nitekim mevduatlarda ortalama vade 45 gün iken KKM ile 3/6 ay vadeli kaynak sağlanmıştır.

Zorunlu karşılıklardaki döviz cinsi varlıkların payı azalıp Türk lirası cinsinden tutulan mevduatların payının artması ise bankaların bilançolarını olumlu etkileyeceğinden yurt dışı kredilere olan ihtiyacı ve mevcut yurt dışı borçların yenilenmesi noktasında avantaj sağlayacaktır.

Kur korumalı mevduat sisteminde TL cinsinden hesap açtırılması halinde uygulanacak faiz oranı Hazine tarafından Merkez Bankasınca ilan edilen politika faizinin (%14) 3 puan üstü ile sınırlanmış olması sebebi ile bankalar arasında rekabet engellenmiş bu sayede bankalara daha düşük maliyet ile kredi verme olanağı sağlanmıştır.

UYGULAMANIN HUKUKİ BOYUTU

Kur korumalı mevduat uygulaması hukuki açıdan da tartışma konusu yaratmış bulunmaktadır.

1. Düzenlemenin anayasaya aykırılığı yönünden eleştiriler

Düzenlemenin yasayla değil Merkez Bankası Kararı ile yapılmış olması ve uygulana gelmesi ile Norm Hiyerarşisine Aykırılık yönünden, bütçesi oluşturmamış bir yapıda olması sebebi ile de Anayasanın Bütçe ve Kesin Hesap başlıklı 161. Maddesi yönünden eleştirilmektedir.

Diğer yandan kur korumalı mevduat uygulaması, bankada mevduatı bulunan belli bir kesimin faydalanacağı sistemin toplumun tamamına mal edilmesi diğer bir ifade ile mevduatı olmayandan mevduatı olana bir kaynak transferi olarak yorumlanmakta, dolayısıyla bu ödemelerin kamu gideri niteliğinin tartışmalı olduğu hususu gündeme taşınmaktadır. Bu sebeple Anayasa'nın 73.maddesi kapsamında "Verginin Kamu Giderlerinin Karşılığı Olması İlkesi"ne aykırılık nedeni ile eleştiri almaktadır.

Buna karşılık Türk Lirasının, yabancı para birimlerine karşı değerinin kazandırılmasına yönelik idari ve ekonomik tedbirlerin bir kamu görevi ve dolayısıyla bu yöndeki harcamaların kamu gideri olduğu da savunulmaktadır.

2. Vergi İstisnasına yönelik eleştiriler

7352 sayılı "Vergi Usul Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un" 2. Maddesiyle 13/6/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 14. madde ile getirilen istisnanın 2021 yılı dördüncü geçici vergilendirme dönemini kapsar şekilde düzenlenmesi; yıl kapandıktan sonra geçmişe yönelik böyle bir düzenleme yapılması kanunların geriye yürütülmemesi ilkesini ve dolayısıyla hukuki güvenlik, hukuki öngörülebilirlik ilkelerini ihlal etmektedir.

Ayrıca 7352 sayılı yasada Hazine ve Maliye Bakanlığı'na uygulama esaslarının belirlenmesine yönelik yetki maddesi bulunmadığı halde 11.02.2022 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 1 Sıra No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde Değişiklik Yapan 19 Sıra No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile dönem sonunda hesapta kalan döviz tutarının tespitinde FIFO (ilk giren ilk çıkar) yönteminin kullanılması yönünde düzenleme yapılmıştır.

Söz konusu yöntem Kanun'da belirlenmemiş olup Hazine ve Maliye Bakanlığı'na istisna uygulamasında usul ve esasların belirlenmesine yönelik yetki de verilmemiştir.

Tebliğ'de istisna tutarının hesaplanmasında aynı döviz cinsinden farklı hesapların tek bir havuz hesap gibi değerlendirilmiştir. İstisna hesabında aynı döviz cinsinden döviz tevdiat hesapları birlikte dikkate alınacağından, bu hesaplar arasında yapılan aktarma işlemlerinin giriş çıkış olarak değerlendirilemeyecektir.

Aynı döviz cinsinden hesapların birlikte değerlendirilmesi kanunda istisna tutarının hesaplanmasında belirlenmiş bir yöntem değildir. Aynı döviz cinsinden

bütün hesapların tek bir havuz hesabı olarak değerlendirilmesi istisnadan yararlanılacak tutarı azaltmaktadır.

Diğer yandan Kurumlar Vergisi Kanununun “İstisnalar” başlıklı 5’inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararlarının, istisna dışı kurum kazancından indirilmesi kabul edilmemesine karşın.

7352 sayılı Kanun ile dönüşüm işlemlerinde Kurumlar Vergisi Kanununun söz konusu hükmünün bu istisnaya sınırlı olmak üzere uygulanmayacağı hükmüne yer verilmiştir.

Buna göre TL mevduat dönüşüm işlemlerinde 2021/IV Geçici Vergi Dönemi kur zararının ve Dönüşüm işlem tarihinde meydana gelen kur zararlarının gider olarak indirilmesi kabul edilmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Konu ile ilgili olarak Platformda yapılan değerlendirmeler sonucunda aşağıda belirtilen görüşler ortaya çıkmış bulunmaktadır.

●Esasen KKM uygulaması bir anlamda ertelenmiş döviz krizini doğurdu. Yani döviz krizi bu uygulama ile geçici bir süre durdurulmuş olmasına karşın Yangın söndürülmüş değildir ve daha büyük bir yangınla karşılaşılması ihtimali yüksek bulunmaktadır. Zira maliyetlerine bakıldığında yukarıda ifade edildiği gibi Mart ayında uygulamanın maliyeti 11.7 milyar liraya ulaşmış bulunmaktadır. Ayrıca döviz kurundaki artışlar kurumlar vergisi matrahında da yaklaşık 100 milyar liraya yakın istisna doğurmaktadır. Bu da ortalama 25 milyar liralık kurumlar vergisi kaybı anlamına gelmektedir.

Bir görüşe göre her ay doların 21 kuruş artması durumunda hazineye bir yük oluşmayacaktır, ancak kur artışının 21 kuruşu aşması durumunda her 1 kuruş için hazineye 500 milyon TL yük yükleneceği hesaplanmaktadır. Bu yılın sonuna kadar enflasyonun düşmeyeceği en yetkili ağızlardan açıklandığına göre bu demektir ki aylık dolardaki artışın 73 kuruş olması durumunda bütçeye her ay 26 milyar lira ek yük yükleyecek demektir. Bu yıl sonu itibariyle kurumlar vergisi kayıpları da dikkate alındığında 300 milyar lira demektir. Diğer bir deyişle Bütçenin ortalama % 20 sinin kur korumalı mevduat kaynaklı yük olarak hazineye yüklendiği anlamına gelmektedir.

Kur korumalı mevduatın kısa dönemde döviz kurlarını aşağı çekme gibi bir fonksiyonu olabilirse de uzun vadede böyle bir rolünün olamayacağı görülmektedir. Politika faizinin şok oranda artırılması ve kur korumalı mevduat uygulamasının sonlandırılması, ekonomi biliminin gereklerinin uygulanmasıdır.

Kurların anormal artışı ithalata dayalı üretim yapan reel sektörü büyük ölçüde olumsuz etkilemekte sermaye yapısını bozmaktadır. Bu anlamda

enflasyon muhasebesi uygulamasının yürürlüğe girmesinde ısrarlı olunmasında yarar bulunmaktadır.

Bununla birlikte kur farkı kazançlarının vergilendirilmesi gerçek kazançların vergilendirilmesi anlamına gelmediğinden ve bu anlamda adil olmadığından dolayı kur korumalı mevduat uygulamasında bu kazançların vergiden istisna edilmiş olmasının doğru olmadığı ve hazinenin zarar uğratıldığı görüşünün pek geçerli olmadığı da ifade edilmektedir.